

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 30 (1285) 27 ЛІПЕНЯ 2016 г.

Дзень прыняція Дэкларацыі аб дзяржсаўным суверэнітэце Беларусі

Пікет у падтрымку помніка літары "У"

Летам 2014 года ў Полацку разгарэўся скандал вакол помніка беларускай літары "У нескладовай" з-за пашкоджанага надпісу. Полацкія ўлады паабязалі помнік рэстаўраўваць і нават адкрыты рахунак для збору ахвяраванняў. Але

да сёння так нічога і не зрабілі. 22 ліпеня каля помніка правяла пікет па зборы подпісаў за вылучэнне кандыдатам у дэпутаты Палаты Прадстаўнікоў Вольга Дамаскіна. Яе ініцыятыўная група зарэгістравана па Полацкай выбарчай акрузе

№27.

- Абрала гэтае месца не выпадкова, - патлумачыла Вольга, - каб хоць неяк зварнуць увагу ўладаў на нездадавальняльны стан гэтага ўнікальнага помніка.

Беларускае Радыё Рацыя.

"Не" - беларускай этнафілалогіі ў Беластоку

У гэтым годзе не будзе беларускай этнафілалогіі ў Беластоцкім універсітэце. У першым туры прыёму дакументаў на беларускую этнафілалогію заявы склалі 10 асобаў, з якіх толькі 3 выканалі ўсе фармальныя ўмовы. Улады ўніверсітэта

ISSN 2073-7033

такожуць, што гэта не дае на дзеі на адкрыцці спецыяльнасці. Загадчыца кафедры беларускай філалогіі професар Галіна Тварановіч кажа пра неспрыяльную палітыку:

- Супраць тутэйшай беларусісткі робіцца вельмі незычлівы крок. 11 ліпеня ва ўніверсітэцкіх навінах была змешчана інфармацыя пра тое, што адкрыцца набор на другі тур для некаторых спецыяльнасцяў, сярод якіх была і беларуская этнафілалогія. І вось 14 ліпеня праектар Галіцкі вывешвае такую інфармацыю.

Дарэчы, са мной не параіліся, ніхто нават і слова не сказаў. Гэта цынізм.

Праектар Юры Галіцкі спасылаецца на аб'ектыўную прычыны. Як ён кажа, досвед мінулых гадоў паказвае, што няма шанцаў на адкрыццё беларускай этнафілалогіі ў гэтым годзе. Па словах праектара, спецыяльнасць "Беларуская этнафілалогія" не закрываецца - гэта толькі спыненне прыёму ў гэтым годзе.

Радэк Дамброўскі,
Беларускае Радыё Рацыя,
Беласток.

255 гадоў з дня нараджэння Якуба Ясінскага

Якуб Крыштаф Ігнацы ЯСІНСКІ (24 ліпеня 1761, Венлеў Познанскага ваяводства - 4 лістапада 1794, падмесце Прага, Варшава) - вайсковы і палітычны дзяяч Рэчы Паспалітай, генерал, інжынер і паз; кіраўнік вызвольнага паўстання 1794 года на абрашах Вялікага Княства Літоўскага.

Паходзіў са шляхты. Скончыў Корпус кадэтаў (Рыцарскую школу) у Варшаве, з 1783 г. стаў у ім афіцэрам. У пачатку 1789 г. сфарміраваў корпус інжынераў войска ВКЛ (інжынерная служба арміі, 42 афіцэры і жаўнеры, у т.л. 20 мінёраў), прызначаны яго камандзірам у рангу падпалкоўніка; з 13 студзеня 1792 г. - палкоўнік. Удзельнічаў у варенных дзеяннях войска ВКЛ у час вайны Расіі з Рэччу Паспалітай 1792 г. Летам 1793 г. ува-

йшоў у канспіратыўную групу ў Літве і Беларусі, якія рыхталі паўстанне. Належаў да радыкальнай групоўкі "віленскіх якабінцаў", узначаліў падрыхтоўку паўстання ў Вільні.

16 красавіка 1794 г. Якуб Ясінскі ўзначаліў паўстанне ў ВКЛ. 24 красавіка 1794 г. Вільня была вызвалена ад расійскіх войск, Ясінскі ўвайшоў у створаную Найвышэйшую літоўскую раду. З траўня 1794 г. ён быў прызначаны ёю камандуючым узброенымі сіламі ВКЛ. У траўні 1794 г. прадухілі пагрозу заняцця Вільні расійскімі войскамі, якія 7 траўня 1794 г. пачыярпелі паражэнне ад яго дывізіі каля вёскі Паляны ў Ашмянскім павеце. Большую частку яго дывізіі складалі ся-

ляне. У 2-й палове траўня дывізія Якуба Ясінскага ўдзельнічала ў бітве пад Ліпнішкамі. Ясінскі арганізоўваў партызанская экспедыцыі на тэрыторыю Менскай губерні. 29 верасня 1794 г. быў узнагароджаны Кацюшкам у Гародні пярсыёнкам "Айчына свайму абаронцу". Загінуў пры абароне Прагі, падмесця Варшавы.

Вікіпедыя.

90 гадоў з дня нараджэння Вольгі Церашчатаў

Менск) - беларускі мастацтвазнавец.

Да Вялікай Айчыннай вайны скончыла толькі няпоўную сярэднюю школу. Два гады жыла на акупаванай тэрыторыі, хавалася ад вызвалу ў Германію. Калі ў 1943 годзе Чырвоная Армія вызваліла Лоеў, Вользе ўшоў 18-ы год, яна запісалася ў разведшколу, вучылася на радысткую. Аднак, у тыл ворага не была закінута, бо фронт ужо перайшоў у Польшчу і без валодання польскай і нямецкай дзейнасці разведгруппы была немагчымай. Служыла радысткай у падраздзяленнях НКУС у Германіі. Пад час службы ў Германіі выйшла замуж за савецкага афіцэра і нарадзіла сына, але праз пяць гадоў сям'я распалася. Звольнілася са службы і пераехала з сынам у Менск.

Працавала сакратаром у апарате аддзялення гуманітарных навук АН БССР. Вучылася ў вячэрняй школе, каб атрымаць атэзтат. Грошай на сябе, сына і аплату пакоя не

хапала, таму падрабляла яшчэ і пашырвам вонраткі на заказ. Паступіла завочна ў Маскоўскі тэктэстыльны інстытут. Потым у аспірантуру Інстытута мастацтвазнаўства, этнографіі і фальклору. У 1968 годзе абараніла кандыдацкую дысертацию па даваеннай беларускай кніжнай графіцы. З 1979 года загадчыца новастворанага Музея старожытнабеларускай культуры.

У канцы 1960-х разам з аднадумцамі на ўласныя сродкі арганізоўвала экспедыцыі па Беларусі для зборання помнікаў нацыянальнай культуры. Потым удзельнічала ў экспедыцыйнай дзейнасці Інстытута мастацтвазнаўства, этнографіі і фальклору. Такім чынам пачалася стварэнне збору Музея старажытнабеларускай культуры.

Даследавала беларускае і старажытнабеларускае выяўленчае мастацтва. Аўтар манаграфіі "Старажытнабеларускі манументальны жывапіс XI-XVIII стст." (Мінск, 1986).

Вікіпедыя.

9 772 073 703003 >

Загінуў Павел Шарамет

У сераду раніцай 20 ліпеня ў вініку падрывау машыны ў Кіеве загінуў вядомы журналіст, ураджэнец Беларусі Павел Шарамет. Машына ўзарвалася на рагу вуліц Багдана Хмельницкага і Івана Франка на супрацьлеглым рэстаранам МакДональдс.

Павел Шарамет нарадзіўся 28 лістапада 1971 года ў Менску. Скончыў трэйс курсы гістрака БДУ. Затым паступіў на факультэт міжнародных адносін Беларускага эканамічнага юніверсітэта. Дыпломнай праца - афіорны бізнес.

У 1994-1995 гадох быў аўтарам і відоўцам штотыднёвой аналітычнай праграмы "Праспект" на Беларускім тэлевізіоннам. Атрымаў у 1995 годзе прэмію Беларускага ПЭН-цэнтра імя Алесі Адамовіча як найлепши тэлежурналіст Беларусі.

З жніўня 1995 да жніўня 1996 года - галоўны рэдактар "Беларускай деловай газеты".

З верасня 1996 года - супрацоўнік тэлекампаніі ГРТ.

У 1998 годзе атрымаў прэмію Міжнароднага камітэта абароны журналістаў за ўнёск на развіціе свабоды слова.

Намінант прэміі ТЭФІ Акадэміі расейскага ТВ як "найлепшы рэпарцёр" 1999 года, фіналіст ТЭФІ-2001 у намінацыі "журналістка расследаванне" за фільм "Дзіка паляванне".

У 2002 годзе атрымаў прэмію Парламенцкай асамблеі АБСЕ "За журналістыку і дэмакратыю".

У 1998 годзе быў асуджаны беларускім судом на два гады ўмоўна за рэпартаж з беларуска-літоўскай мяжы.

Быў заснавальнікам і каардынаторам папулярнага сайту "Беларускі партызан". У апошнія гады жыў у Кіеве, працаўшы ў інтэрнэт-выданні "Украінская праўда", быў вядомы на радыё "Весті".

Павал Шарамет пахавалі 23 ліпеня ў Менску на Паўночных могілках побач з магілай бацькі.

Вечная память!

З інтэрвію ўкраінскаму сайту "Грамадскае радыё", якое Павел Шарамет даў напярэдадні сваёй трагічнай гібелі

Лариса Дзенісенка: "Я 1, 2, 3 ліпеня наведала Беларусь, і 2 ліпеня там быў Дзень вышыванкі. Дарэчы, там ніхто не быў апрануты ў вышыванкі, ямы прывыкли. Хоць мы слухалі радыё, дзе чыноўнікі казалі, наколькі важна іх нацість. Але, што харектэрна, журналісты вялі размову на беларускай мове, а ўсе адказвалі ім на расейскай. Чым гэта можна растлумачыць?"

Павел Шарамет: "Беларуская мова зразумелая ўкраінцам, але яны з яе смяюцца. Я зайдзеўся кожу сваім укрایнскім сябрам: вы ў адносінах да беларускай мовы паводзіце сябе так, як расейцы - у адносінах да ўкраінскай. Але што да вышыванкі, я не ведаю, каму дзякаваць - Украіне ці Пуціну. Напэўна, Пуціну, таму што пасля агрэсіі Пуціна ў Крыме і на Данбасе беларусы спалохаліся, і пачалося нацыянальнае адроджэнне пад кантролем дзяржавы. Георгіеўская стужакі замянілі яблыневымі стужкамі, з'явіліся вышыванкі ці,

дакладней, "вышымайкі", таму што людзі асцярожнічаюць. Гэта такая выдумка, таму што "вышымайка" - гэта не вышыванка, а трафарэт на майцы, таму што вышыванку немагчыма купіць, і людзі, у асноўным маладыя, наносяць на майкі гэтыя трафарэты. І толькі цяпер вышыванкі ўваходзяць у моду."

Калі ў Кіеве на Маршы вышыванак людзі выходзяць у

сапраўдных і вельмі прыгожых вышыванках - у мяне ёсьць украінская вышыванка, белая па белым, гэта асаблівый шык - то ў Беларусі людзі, якія раней хадзілі ў вышыванках, лічыліся "дзівакамі", аматарамі гісторыі і фальклору. Але цяпер гэта

Ёўсё мяніеца.

Лариса Дзенісенка: "У Беларусі сёлета з'явіліся рэкламныя плакаты "Не сармеліся размаўляць па-беларуску, беларуская мова прыгожая". Яны напісаныя дзвінім мовамі."

Павел Шарамет: "Калі я толькі прыехаў ва Украіну

і спрабаваў размаўляць на украінскай, то пастаянна ўжываў польскую і беларускую слоўбы. А цяпер я часцей ужываю ўкраінскія слоўбы, нават у эфіры амаль кожны дзень чытаю хвілін дзесяць на ўкраінскай якія-небудзь цікавыя тэксты. Гэта карава атрымліваеца, у мяне вельмі шмат памылак, але не трэба баяцца гаварыць.

Я таксама прасякніўся гісторыя братоў Капранавых, якія пачалі размаўляць па-беларуску толькі ў 90-х. А цяпер моладзі здаецца, што яны размаўлялі па-ўкраінску з дзяцінства. Але гэта не так. І яны напісалі цэлую інструкцыю аб тым, як рускамоўным вывучыць украінскую мову - на што звяртаць увагу, а што абмініць. І я вельмі прасякніўся гэтым гісторыям. Я ж у прынцыпе могу не гаварыць па-беларуску ў эфіры, і нават не звяртаць увагі на закон, які прыняла Вярхоўная Рада аб 35 адсотках украінскага маўлення ў прайм-тайм. Але калі я жыў у Менску, а потым у Маскве, нягледзячы на тое, што я вырас у сям'і інтэлігэнцыі, мы ніколі не размаўлялі па-беларуску, і у нашым асяроддзі ніхто не гаварыў па-беларуску.

І калі прышла незалежнасць Беларусі, з'явіўся людзі, якія пачалі размаўляць па-беларуску. Я іх часам падараваў у кан'юнктурнасці, таму што да гэтага часу беларускія палітыкі ў эфіры гавораць па-беларуску, а па-за эфірами пераходзяць на рускую. Цяпер я признаю, што не меў рапці. Сёння мне сорамна за такое снабіцкае, барбарскае стаўленне да роднай мовы. Гэта трагедыя, у Менску вы практична не пачуеце беларускай мовы.

Тут жа, ва Украіне, людзі змагаюцца за родную мову, размаўляюць на ёй дома, некаторыя размаўляюць прынцыпова толькі па-ўкраінску. У Беларусі я прасіў людзей гаварыць са мной па-беларуску, каб я таксама мог уцягвацца ў мову, але яны ўсё роўна пераходзілі на рускую, таму што гэтыя культурны слой быў вельмі тонкі.

А тут - не, нават калі адзін будзе ў асяроддзі гаварыць на ўкраінскай, а ўсё - на рускай, ён ўсё роўна не прайдзе на рускую.

Таму я памяняў сваё стаўленне да вывучэння мовай. Я асаблюнна перакананы, што тут трэба гаварыць на ўкраінскай мове як мінімум з павагай да людзей, якія тут жывуць.

Андрэй Кулікоў: "Акрамя таго, гэта страшна цікава - шукаць адпаведнасці і адрозненні ў наших мовах."

Павел Шарамет: "Чы трэба баяцца. Чаму я публічна наладжваю сабе такую луппцу - чытаю на ўкраінскай мове? Хоць чытаць тэксты складана, бо мова кніг яшчэ больш складаная, чым гутарковая. Але я ўсё роўна настойліва чытаю гэтыя тэксты, паказваючы людзям, што баяцца не трэба.

Я лічу, што не страшна, калі людзі пераходзяць на суржыкі (у беларускай мове гэта называецца *трасянка*), гэта гэта

не трэба баяцца, галоўнае - гаварыць. У беларускай мове таксама ёсьць некалькі версій - наркамаўка (савецкая версія беларускай мовы) і тараškevica.

Тыя ж браты Капранавы кажуць: "Не бойцеся рабіць памылкі, не звяртайце ўвагі на тых разумнікаў, якія вам гэтымі памылкамі тыкаюць ў твар. Нічога страшнага". Мы не жывём у грамадстве Нобелеўскіх лаўрэатаў па літаратуре, мы жывём сярод простых людзей, і разумны вас зразумее, а дурнёя не трэба слушаць, і наогул не трэба трymаць іх побач.

Андрэй Кулікоў: "Я даю небыў ў Беларусі, але калі быў і чуў, як гавораць мясцовыя жыхары, заўажаў, што акцэнту амаль няма, як і ў нас. Аране, каго ні вазьмі, усе "чэкалі" і "дзекалі"."

Павел Шарамет: "Я вылучаю беларусаў і жыхароў Казахстана па тым, якія чыста гавораць на рускай мове. Яшчэ трошкі піцерская людзі так гавораць, таму што правильна гучыць усе цвёрдые зычныя, але гэта вынік русіфікацыі.

Яшчэ 10-15 гадоў практимайся ў СССР, і беларусы растваўшыся б у рускім этнасе, а ўслед за імі - і ўкраінцы. Працэс адроджэння мовы вельмі цяжкі. У мяне ўсе менскія сябры пытаяцца, калі я ўжо загавару роднай мовай? Я адказваю, што хутчэй загавару ўкраінскай, таму што ўесь час чую ўкраінскую мову: на вуліцах, у краме, у кінатэатры. І я ўжо на старце...

У Беларусі беларускай я не чую. І маладыя людзі, якія цяпер спрабуюць гаварыць на беларускай мове, здзісняюць подзвіг.

На радыё і тэлебачаныні ўсе гавораць па-беларуску, але гэтага не дастаткова, таму што гэты мовы няма ў жыцці...

Андрэй Кулікоў: "Беларуская мова аб'ядноўвае ці раз'ядноўвае?"

Павел Шарамет: "У Беларусі няма падзелу на рэгіёны, як ва Украіне. Самы заходні рэгіён Берасце - вельмі прарасейскі, поўнач Віцебскай вобласці або поўдзень Гомельскай вобласці - прabelарускі. Усіх упартых, якія гавораць па-беларуску, мы называем "апантанімі" або "змагарамі". У майго прыяцеля жонка - лекар, і ў яе адзінай бэйджы быў на беларускай мове, а нядаўна яшчэ трох жанчын захацелі зрабіць таксама. Тому ёсьць шанец.

Вядома, мова - гэта не ўсё, калі мы гаворым пра любоў да радзімы, і ва Украіне. Самы заходні рэгіён Берасце - вельмі прарасейскі, поўнач Віцебскай вобласці або поўдзень Гомельскай вобласці - прabelарускі. Усіх упартых, якія гавораць па-беларуску, мы называем "апантанімі" або "змагарамі". У майго прыяцеля жонка - лекар, і ў яе адзінай бэйджы быў на беларускай мове, а нядаўна яшчэ трох жанчын захацелі зрабіць таксама. Тому ёсьць шанец.

Я спадзяюся, што цягнае да роднай мовы ў Беларусі падцікі чытаю на 10 хвілін на ўкраінскай мове. Я не баюся рабіць памылкі і выглядаць смешным.

Прахадак ў Савецкі Саюз яшчэ гадоў 15-20 - і беларусы як нацыя цалкам расцварыліся б у рускім этнасе. За імі сышлі б у цэнт гісторыі і ўкраінцы.

**Апошні артыкул
Павела Шарамета**

УРОКІ УКРАІНСКАЙ

Мне сорамна, што я падараваў беларускамоўных у наўшчырасці і кан'юнктурнасці

Украінскі гісторык, нехта Расціслаў Мартынёк, публікаваў пост пра беларусаў, беларускіх турыстаў у Балгарыі, пра тое, як мы з вами нізка трымаем галаву і стараемся не выдзяляцца з нацоў турыстаў сваімі нацыянальнымі рэгіёнамі.

Я не люблю абагульнення, таму тэкст Расціслава не цягне на сур'ёзнае сацыялагічнае даследаванне. Не да канца зразумеў аўтар харектар беларусаў. Аднак нешта важнае і тыповое ў паводзінах беларусаў ён адразу адчуў.

Парадак у нас узвядзены ў абласці, і нам самім падабаецца, калі нас называюць, напрыклад, немцамі Усходняй Еўропы. Лукашэнку да пэўнага часу падабалася называць беларусаў "рускімі сякамі якасці".

Галоўнае, што кінулася ў очы ўкраінцу і заўважаюць усе замежнікі, наведваючы Беларусь або размаўляючы з беларусамі дзе-небудзь, гэта тое, што мы, беларусы, стравілі сваю родную мову.

Ніхто не размаўляе па-беларуску, але і размаўляе, то на яго глядзяць або з падзрэннем, або са здзілленнем, рэдка - з сімпатыяй. Прынамсі, якія беларусы з-за роднай мовы не горш за мяне.

Маладыя людзі раз за разам спрабуюць паламаць гэтыя стальныя парадак, яны пачынаюць размаўляць на беларускай, але потым сталеюць і пераходзяць на рускую. Як усе. Цяжка ж дойга быць белай варонай. Прыйкладаў прыводзіць не буду, вы ведаеце такіх людзей не горш за мяне.

Мае менскія сябры зараз дзівяцца, што я шмат выкарыстоўваю ў штодзённым маўленні ўкраінскіх слоў і ўкраінскіх выразаў, што думкі свае я magu ўжо выказаць па-ўкраінску. Яны пытаюцца ў мяне, калі ж нарэшце я перайду на беларускую. Не ведаю...

У Кіеве я амаль увесь час знаходжуся ва Украінамоўным

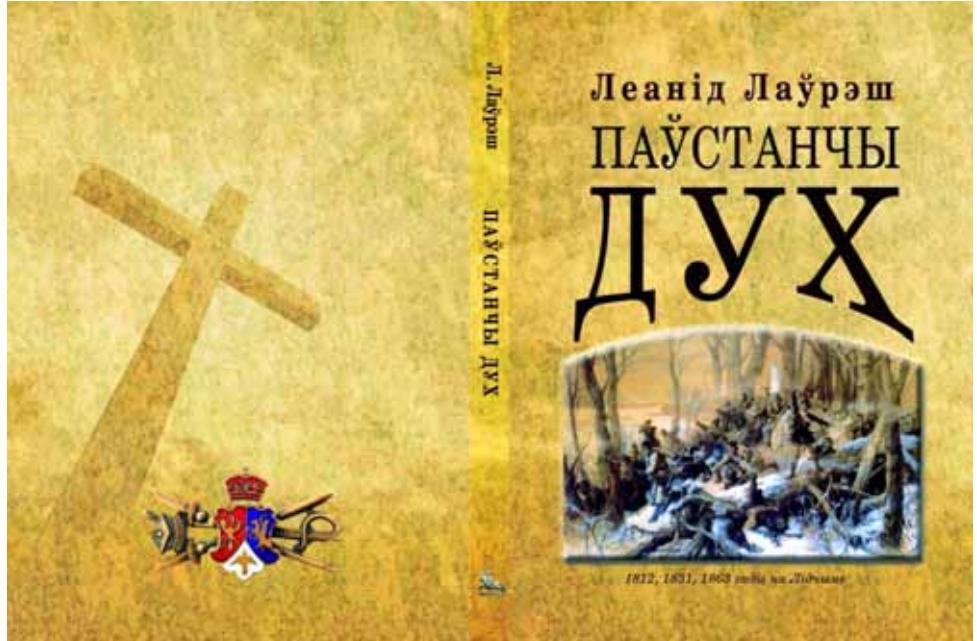
Тры гістарычныя эпохі ў адной кнізе

20 ліпеня ў Лідскай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы адбылася прэзентацыя кнігі лідскага краязнаўца Леаніда Лаўрэша "Паўстанчы дух". Гэта сёмая кніга аўтара. У ёй, грунтуючыся на шматлікіх, ужо раней друкаваных і архіўных матэрыялах, на пісмовых успамінах удзельнікаў і сведкаў падзеі, аўтар расказвае аб вайне 1812 года і паўстаннях 1831 і 1863 гадоў у разрэзе Лідчыны. На прэзентацыі кнігі прысутнічалі работнікі бібліятэкі, краязнаўцы і проста тыя, каго цікавіць гісторыя Лідскай зямлі.

Спачатку некалькі слоў аб аўтары кнігі. Леанід Лаўрэш - аўтар калі сотні гістарычных артыкулаў, сямі кніг, заснавальнік і адміністратор першага ў Беларусі гістарычнага інтэрнэт-сайта - "Pawet". Дзякуючы шматлікім гістарычным працам Леаніда Лявонцьеўчы вернуты з забыцця многія імёны ўраджэнцаў не толькі Лідчыны, але і ўсёй Гарадзеншчыны - дзеячу на навукі і культуры, прадстаўнікоў улады і духовенства, удзельнікаў грамадскіх рухаў і сацыяльных хваляванняў. Вядомасць Леаніда Лаўрэша як

Леанід Лаўрэш

Леанід Лаўрэш. *Паўстанчы дух. 1812, 1831, 1863 гады на Лідчыне. Гродна: Юрсапрынт, 2016. - 244 с.: іл.*

Паўстанцікі гімн "З дымам пажараў..." у перакладзе Станіслава Судніка чытае Алег Лазоўскі

Адзін з найстарэйшых краязнаўцаў Ліды Станіслав Ушакевіч

Кожны народ мае ў сваёй гісторыі падзеі, якімі ёні ганарыцца. На гэтых невялікіх па часе эпізодах мінулага выхоўваюцца новыя пакаленні грамадзян, яны ўключаны ў кантыкт дзяржавай ідэалогіі, на іх прыкладах фарміруецца гістарычная памяць народа. Не выклікае сумненняў, што падобнымі вызначальными момантамі айчыннай гісторыі XIX ст. былі нацыянальна-вызвольныя паўстанні, у першую чаргу, паўстанне 1863 г.

У апошнія два дзесяцігоддзі незалежнай гісторыі Беларусі тэматыка падзеі 1812, 1831 і 1863 гадоў начала куды больш актыўна распрацоўвацца нашай гістарычнай наукаю. За гэты час былі зроблены спробы іх новай ацэнкі і інтерпрэтацыі, створаны некалькі абагульняючых прац па дадзенай проблематыцы, выдадзены эраг зборнік па выніках тэматычных канферэнцый. Але нягледзячы на ўвесі наступальны рух наперад у вывучэнні гэтых момантаў нашай гісторыі, тут па-ранейшаму застаецца шмат "белых плямаў". Адным са спосабаў вырашэння тых пытанняў, што паўсталі на шляху вывучэння гэтых падзеяў, з'яўляецца распрацоўка рэгіянальной гісторыі. Менавіта падобны падыход дазваляе нібыту праз павелічальную шкло пачаць тое, чаго зазвычай не відаць у атадэмічных выданнях і працах прафесійных гісторыкаў. Як вядома, на месцы бывае

працей разабраца з нейкай праблемай, убачыць яе спецыфіку, чым з далёкіх кабінетаў.

У дадзенай кнізе прадстаўлены нарысы гісторыі Лідчыны і яе жыхароў у барацьбе за незалежнасць свайго краю, супраць расейскага панавання. Аб'ектам аўтарскай заслугі былі абароны падзеі, звязаныя з вайной 1812 г. і паўстаннімі 1831 і 1863 гг.

Франка-расейскі канфлікт 1812 г. нельга лічыць нацыянальна-вызвольным паўстаннем у традыцыйным сэнсе гэтага слова. Хутчай за ёсё, ён трапляе пад дадзеное вызначэнне з пункту гледжання тых надзеяў, якія падарыла для жыхароў нашага краю гэта падзея. Той энтузізм, з якім многія сучайнікі прычыніся да аднаўлення былога дзяржавы народу, дзеяниях дазваляе нам сёня пастаўіць гэтую падзею ў шэраг іншых, звязаных з барацьбой за незалежнасць.

Што тычыцца непасрэдна паўстання 1831 і 1863 гадоў, то аўтар не абмяжоўваў тэрэтарыяльныя межы свайго даследавання выключна Лідскім рэгіёнам. Дзеля лепшага разумення логікі развіцця падзеі, вылучэння пэўнай яе тэрэтарыяльной спецыфікі і парадуннання ў іншым землям. Змест і, адпаведна, матэрыял кожнага з раздзелаў падпарадкованы задачы ўсебаковага асвялення развіцця таго ці іншага паўстання ад самага яго зараджэння аж да тых наступстваў, якія

яно мела як для Беларусі ў цэлым, так і для Лідчыны ў прыватнасці.

Адным з несумненых дадатных бакоў дадзенага выдання з'яўляецца досьцішырокая прадстаўленая галерэя лідзян - удзельнікаў тых падзеяў. На жаль, некаторыя з тых асоб сёння ў нас несправядліва забытыя. Таму іх прысутнасць на старонках нарысаў, невялікія біяграмы выглядаюць вельмі дарэчы.

У сваім бачанні таго, што адбывалася на Лідчыне ў тия часы, аўтар далёкі ад ідэі манапалізацыі аднаго нейкага пункту гледжання на ўсе тэя падзеі. Адной з галоўных адметнасцяў нарысаў з'яўляецца прысутнасць у іх поглядаў розных бакоў канфлікту. З аднаго боку гэта расейскія афіцэры і цывільныя чыноўнікі царскай адміністрацыі, а з іншага - прадстаўнікі супрацілеглага лагеру, мясцовыя жыхары. Асабліва каітоўнімі, на нашу думку, з'яўляюцца ўспаміны, у якіх харктырызуюцца тая абстаноўка, што панавала ў Лідзе напярэдадні выбуху паўстання 1863 г. У іх адлюстраваны не столькі палітычныя, колькі штодзённыя адметнасці тагачаснага жыцця гэтага горада і наўакольнага рэгіёна.

Дадзеное выданне адрасавана ўсім, хто цікавіцца гісторыяй Лідчыны, а таксама мінульым нашай краіны.

А.Р. Радзюк,
кандыдат гістарычных
наук.

Паўстанцкая песня спявае Сяргеў Чарняк

чи, у аддзеле Нарбута змагаўся і бацька беларускай нацыі Францішак Багушэвіч (яго паўстанцкі шлях таксама паказаны ў кнізе). А ўвогуле, галерэя лідзян-удзельнікаў тых падзеяў на кнізе вельмі багатая.

Аўтар грунтуюцца выключна на фактах і не выказвае, не навязвае чытачу свой асабісты пункт погляду на падзеі. У нарысах пададзены погляды розных бакоў канфлікту: расейскіх царскіх афіцэраў і чыноўнікаў - з аднаго боку, удзельнікаў і прыхільнікаў паўстання - з другога. Такім чынам, чытачу даеца матэрыял для супастаўлення, аналізу, роздуму.

А яшчэ - аўтар у сваім даследаванні не абмяжоўваецца толькі Лідчынай. Як адзначае аўтар прадмовы, кандыдат гістарычных наукаў Аляксандр Радзюк, "дзеля лепшага разумення логікі развіцця падзеі... ім шырокая выкарыстоў

ваюцца дадзеныя, што тычацца іншых, суседніх аўшараў" (напрыклад, нарыс "Ашмянская разні" ў раздзеле "Паўстанне 1831 года", нарыс "Падзея ў Гродне" ў раздзеле "Паўстанне 1863 г. на Лідчыне" і г. д.).

Дапоўненням да раздзелаў кнігі служаць трапы эпіграфы, тэксты песень тых часоў, спісы маёнткаў, канфіскаваных ва ўдзельнікаў паўстанняў.

Кніга Леаніда Лаўрэша "Паўстанчы дух" ужо папоўніла фонды лідскіх бібліятэк. Электронныя варыянты кнігі ды каміцаўшчыні ў Інтэрнэце. Удзельнікі прэзентацыі спадзяюцца, што яна, як і папярэднія кнігі аўтара, будзе запатрабавана чытачамі - у першую чаргу тымі, хто цікавіцца гісторыяй Лідскага краю, мінульым Беларусі.

Аляксандр МАЦУЛЕВІЧ,

Падчас прэзентацыі

Лідскія майстры слова ў гасцях у вартавых мяжы

Супраўдным днём пазії стала мінулая нядзель ў Лідскім памежнадзе. У рамках Года культуры памежнадзе запрасіў у гості літаратараў - сяброў літабяднання "Суквецце" пры рэдакцыі "Лідскай газеты", каб яны выступілі перад вайскоўцамі тэрміновай службы. Суквеццеўцы запрашэнне з радасцю прынялі. Сустрэча іх з маладымі памежнікамі

ствам прадэкламаваць чый-небудзь твор. Так, песні на вершы беларускіх класікаў выканану пад гітару бард Сяргей Чарняк, "Баладу пра беларускую школу" лідскага паэта Станіслава Судніка і кампазіцыю "Гэта каханне" з твораў Уладзіміра Маякоўскага і Жака Прэвера (ва ўласным перакладзе на беларускую мову) выканану мастак-пастаноўшчык Лідскага народнага драматычнага тэатра Алег Лазоўскі.

Было бачна, што вы-

адбылася ў мінулуу нядзелю, 24 ліпеня, у клубе вайсковай часткі Паўночнага гарадка, і прайшла яна ў цэплай, гасцінай атмасфэры.

Спачатку кіраўнік літабяднання Алеся Хітрун коратаўца азнаёміў маладых вартавых мяжы з сучасным літаратурным жыццем Лідчыны, з дзеянасцю "Суквецце" і доміка Таўляя - месца сустрэч лідскіх літаратараў. Затым асобныя свае вершы зачыталі перад прысутнымі лідскія паэты Таш-

цяна Сямёнаў, Алеся Хітрун, Алеся Мацулеўіч, Юлія Палякова. Гэта былі вершы і венна-патрыйчычныя тэматыкі, і на гістарычную тэму, і пра кахранне. У выкананні Таццяні Сямёнаўай і Алеся Хітруна прагучалі таксама гумарыстычныя замалёўкі і карацелькі.

Сябнююць з "Суквеццем" не толькі тыя, хто сам піша вершы, але і тыя, хто выконвае песні на вершы іншых аўтараў, займаючыся перакладамі альбо можа з арыстычным майстэр-

ствам прадэкламаваць чый-небудзь твор. Так, песні на вершы беларускіх класікаў выканану пад гітару бард Сяргей Чарняк, "Баладу пра беларускую школу" лідскага паэта Станіслава Судніка і кампазіцыю "Гэта каханне" з твораў Уладзіміра Маякоўскага і Жака Прэвера (ва ўласным перакладзе на беларускую мову) выканану мастак-пастаноўшчык Лідскага народнага драматычнага тэатра Алег Лазоўскі.

Для гасцей-літаратараў пасля сустрэчі культурнікамі з Лідскага памежнадзе Анастасіяй Яловік была праведзена экспкурсія па венна-патрыйчычным музеі часткі.

Аляксей МІХАЙЛОВІЧ

Навіны Германіі Як немцы прасоўваюць новыя тэхналогіі, і што робяць беларусы

(Заканчэнне. Пачатак у папяр. нумарах.)

Якія яны, нямецкія аграгарадкі

Нямецкая вёска і беларуская - кардынальна розныя. Там няма калгасаў і "начальства". Кожны сам пра сябе дбае, але кожны і добра мае.

Немагчыма ўяўіць, каб па нямецкай вёсцы боўталіся п'яныя рабочыя.

Тут вёска - эта месца для жыцця. Шмат хто працуе ў горадзе, але багата і фермераў.

У кожнай вёсцы ёсьць свой бар і гатэльнык, дзе ёсьць і вай-фай, і зычлівая супрацоўнікі, і нумары, да якіх яшчэ не кожны гатэль у беларускім райцэнтры дацягне.

Імкліва развіваета агратурызм. І не скажаць, што ўсе нямецкія краівыды прыгаражэйшия за нашыя. Проста немцы бяруць сэrvісам і павагай да кліента.

Граф

У Германіі не было пагалоўнага вынішчэння арыстатакратычных роду і іх уласнасці. Таму зайці ў гості да супраўднага графа ў ягоны маёнтак - звычайнай справа. Прынамсі, аўтар пабываў у такіх гасцінях.

Вядома, сёння арыстатакратычны тытул не дае ніякіх выгадаў у жыцці, а побыт сучаснага арыстакрата не розніца ад суседскага. Зрэшты, звычайны немец з сярэднім заробкам можа пабудаваць сабе дом раскошнейшы за старую сядзібку XVIII ст. Але справа тут у іншым - спадчынным духу. Прыналежнасць да роду ўскладае на ўсіх яго прадстаўнікоў адказнасць за лёс зямлі, дзе гадаваліся і працавалі іхнія продкі. Прынамсі, так мне казаў сам граф. А гэта тое, чаго вельмі бракуе беларусам.

Гарадское жыццё

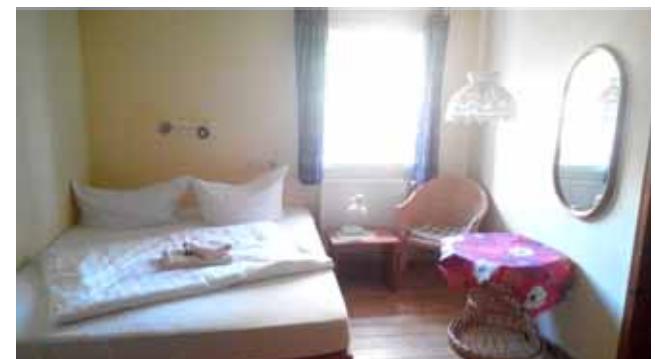
Параўноўваючы дзве сталіцы - Менск і Берлін - можна сказаць, што яны нечым па-

Тыповы дом у вёсцы з сонечнымі панэлямі на даху.
Ілюстрацыйнае фота.

Маёнтак графа. Фота аўтара.

Нумар у вясковым гатэлі. Фота аўтара.

зарменнага мыслення і робяць Берлін прывабным. Тут ніхто не стане замалёўваць прыгожыя графіці, як гэта робяць у Менску.

Агулам жа маё ўражанне: Берлін і Германія па-ранейшаму квітнеюць. Усе роскозні пра іх праблемы на нашым тэлебачанні - лухта. Немцы вельмі разумна і з думкай пра будучыню вырашаюць праблемы, якія перад імі паўстаюць.

Арцём Гарбацэвіч,
<http://nn.by>

У Іванаве ўстаноўлены сонечныя батарэі

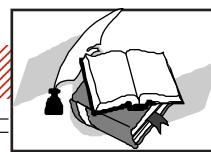

дэталь".

Пры выхадзе на поўную магутнасць сістэма будзе поўнасцю забяспечваць балыніцу і паліклініку гарачай водой. Батарэі, прымацаваныя на даху, экалагічныя і энергазберагальныя. Устаноўка выкарстоўвае сонечную энергию для нагреву цепланосбіту, ад якога награваеца вада ў ёмістасцях.

Як расказаў лідскія прадпрыемствы, праект рэалізаваны ў рамках дзяржаўнай праграмы энергазберагэния. Са сродкаў раённага і рэспубліканскага бюджэтаў на ўстаноўку затрачана крыху больш за 1 мільярд 200 мільёнаў рублёў. Чакаецца, што сістэма акупіцца за пяць гадоў. Цяпер людзі, якія будуть кантроліраваць работу абсталявання, прайдзяць падрыхтоўку.

Святланы Яскевіч,
Звязда.

Пікеты па зборы подпісаў за Алена Труса

Шэраг пікетаў па зборы подпісаў за вылучэнне старшыні ТБМ Алена Труса кандыдатам у дэпутаты Палаты Прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь прайшоў у г. Менску на мінультым тыдні. У пікетах брала ўдзел і першы намеснік старшыні ТБМ Алена Анісім.

Наш кар.

НАКАЗ

тым, хто збіраеца стаць дэпутатам Нацыянальнага Сходу

Рэспублікі Беларусь

У незвычайна складаны, нялёткі для Краіны час ідзе падрыхтоўка да чарговых выбараў на Нацыянальны Сход. Нягледзячы на ўсе свае басконцыя абязцанні Прэзідэнту і ўрадам так і не ўдалося за большым чвэртку стагоддзя існавання суверэннай Рэспублікі Беларусь забяспечыць не на словах, а на спраўах "стабільнае стабільнасць" у тэхналагічным і інтэлектуальным развіціі нацыі. Ідзе пагалоўнае эканамічнае і духоўнае зядненне людзей, за выняткам толькі пэўных катэгорый дзяржаўных апаратчыкаў, высокіх чыноўнікаў сілавых міністэрстваў і ведамстваў, кіраўнікоў прадпрыемстваў і ўстаноў, некалькіх дзесяткаў паспяховых прадпрымальнікаў. Такая палітыка заканамернае незадавальненне беларускага народа сваім матэрыяльным і культурно-духовным становішчам. А іншым яно ж не малю і не можа быць пры той палітыцы, якую праводзілі і праводзяць нашы ўлады. Да прыкладу: дзе беларуская радыёэлектроніка, завод вылічальнай тэхнікі, радыё і тэлезаводы? Дзе з шумам абязцаны беларускі мабільны тэлефон для пенсіянераў і вісокойці? Каб атрымаць аб'ектыўныя адказы зрабіце экспкурсію на завод Леніна (праспект Незалежнасці, 58), радыёзавод (вул. Чырвоная), станкабудаўнічы завод імя Кірава. Да ведама: праход на гэтыя аб'екты волны.

Ад моманту ўтварэння суверэннай Рэспублікі Беларусь яе дзяржаўная машина амаль цалкам займаецца толькі сацыяльна-еканамічнай функцыяй, каб хаця не дапусціць татальнай галечы народу, а таксама нязменным ўтрыманнем улады ў руках тых, у каго яна знаходзіцца. Апошніе на выдатна ўдаеца палітыкам, а вось з забеспечэннем жаданага эканамічнага і тэхналагічнага росту, паліпшненнем матэрыяльнага дабрабыту народу праблем не змяншаецца. Мы цвёрда ўпэўнены ў тым, што галоўнай прычынай гэтай няўдачы з'яўляецца свядомасць ігнараванне дзяржавай такой архіважнай для яе ва ўсе часы - і асабліва з паглыбленнем працэса сусветнай глабалізацыі - функцыяй, як нацыянальная мова і культура.

Этнічная мова - душа народа. Без роднай мовы, роднай песні, адукацыі на роднай мове народ становіцца нацыянальна пасіўным. Беларусаў свядома тримаюць у такім статні. Ствараеца шкодная "ідэология", што беларусы нязадатныя на вялікіх здзяйсненні, у

палітыкі, сучаснае становішча беларускай мовы - аварыйнае, катастрофічнае. Праўда, не бязвыхаднае, калі да выпраўлення яго падысьці па-дзяржаўнаму, а не самапасам. Вось таму мы і вырашылі гэтую без перебольшвання нацыянальную трагедыю давесці да разуму, да сэрцаў тых, хто будзе вылучацца кандыдатам у дэпутаты Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. На сесіях усіх папярэдніх Нацыянальных Сходаў ніколі не ўзнімалася пытанне, як забяспечыць беларускай мове статус дзяржаўнай не толькі на словах, але і на практицы. Калі стацне дэпутатамі зрабіце шаноўныя, так наспелае выключэнне з такім не апраўданай, супярэчнай святым беларускім ідэалам практикі. Рашуча, настойліва патрабуйце ад высокага палітычнага кіраўніцтва краіны ўвядзення роднай мовы яе тытульнай нацыі ва ўсе сферы афіцыйнага жыцця і ў першую чаргу ў самыя верхнія эшланы дзяржаўнай улады. Калі ж тут, як і сёння, будзе непадзельна панаваць руская мова, беларуская мова немінучча загіне, а разам з ёю і сам беларускі народ. Беларусы будуць мець перспектыву толькі ў супрадайнай нацыянальной дзяржаве, дзе ва ўсіх сферах грамадскага жыцця вольна пануюць культура і мова карэнага народа - законнага гаспадара гэтай дзяяліць еўрапейскай тэрыторыі.

Поспеху Вам у выратаванні самага галоўнага, самага дара, нічым не заменянага, унікальнага багацця любай Бацькаўшчыны - яе роднай беларускай мовы! Таму, хто нездольны на такі высокародны нацыянальна-патрыятычны вычын, лепш бы было устрымаша ісці ў дэпутаты. Нацыянальному Сходу Рэспублікі Беларусь патрэбна не тыя, хто здолны толькі дагаджаць, нізка кланіца высокаму палітычнаму кіраўніцтву краіны, а сапраўдныя прарабы, архітэктары нацыянальна-культурнага будаўніцтва, самаадданыя змагары за родную беларускую мову, яе шчырыя, афіцыйныя носьбіты. Мы разам з Вамі ўспомнім яшчэ незабытага, як дэпутаты мінуўшых скілканняў адседжвалі свой тэрмін "як мышы пад веннікам", іх не чулі і не бачылі ў грамадскім жыцці, яны амаль не мелі зносінаў праз сродкі масавай інфармацыі з народам Беларусі.

Жыць беларускай нацыі ў вякак у роднамоўным асяроддзі!

**Леанід Лыч, прафесар.
Мікола Савіцкі,
прафесар.**

Пікеты па зборы подпісаў за Алена Анісім

У нядзелью 24 ліпеня адбыліся пікеты па зборы подпісаў для вылучэння першага намесніка старшыні ТБМ Алена Анісім кандыдатам у дэпутаты Палаты Прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. Пікеты прыйшли ў Стоўбцах, Гарадзе і Нясвіжы. У пікетах бралі ўдзел старшыня ТБМ Алег Трусаў, намеснік старшыні Дзяніс Тушынскі, старшыня Менскай гарадской арганізацыі ТБМ Аляксандр Давідовіч, сібры ініцыятыўнай групы і сама Алена Анісім. Пікеты выклікалі вялікую ціка-

васць у гараджан. Падчас пікетаў была сабрана пэўная колькасць подпісаў. Некаторыя прыядзялі спецыяльна з суседніх мястэчкаў, каб паставіць подпіс. Шмат хто пакідаў свае кантакты, бо не мелі пры себе пашпарту, але хацелі б падтрымазыць вылучэнне кандыдатуры першага намесніка старшыні ТБМ.

Наш кар.

Хрысціянская моладзь пашырае дзейнасць сайта

6 жніўня будзе адзначаны 2 гады сваёй дзейнасці інфармацыйны хрысціянскі партал *Krynic.info*. За гэты перыяд ім скарысталася каля 1 млн. чалавек.

Сайт змяшчае навіны розных хрысціянскіх кафесій на Беларусі, аналітычны матэрыялы, літаратурныя творы. Прэзентацыя дзейнасці сайта адбылася 29 чэрвеня ў памяшканні хрысціянскага каледжа ў Менску. На ёй прысутнічалі стваральнікі сайта і іх сібры. Вядоўцам сустрэчы быў каардынатор Супольнасці хрысціянскіх журналістаў і блогераў Анатоль Шырвель, які падзяліўся вынікамі дзейнасці СХЖБ і партала, адзначыў, што за два гады *Krynic.info* наведалі каля 1 млн. чалавек, якія прачыталі каля 2 млн. старажонаў.

На фэсце ў Будславе мы пагутарылі з рэдактарам сайта Максімам Гацакам. Ён нарадзіўся ў Бабруйску, з 15-ці гадоў жыве ў Менску, вучыўся ў менскім ліцэі БДУ. Максім скончыў эканамічны ўніверсітэт, факультэт міжнародных бізнес-камунікацый, быў перакладчыкам, потым прыйшоў у журналистику.

- Ідэя стварэння сайта "Крыніца" ўзімку на сустрэчы хрысціянскіх журналістаў-блогераў у Беларускай асацыяцыі журналістаў. Мы стварылі сайт і вырашылі развіваць яго ў паўнавартасны партал. Мы зрабілі трох моўных версій: беларускую, русскую і англійскую. Сайт аўядноўвае вернікаў розных канфесій: католікі, грэка-католікі і праваслаўных Маскоўскага і Кіеўскага патрыярхату, хрысціян веры евангельскай, баптыстам, вернікамі рэформатскай царквы. На сайце размяшчаюцца матэрыялы па гісторыі, на сямейную тэму, наўнавікі. Прысутнічае праваабарончая тэматыка, датычная хрысціяніцтва: пераслед з боку ўладаў у розных краінах, узаемадзейнасць паміж канфесіямі, пераадоленне непаразуменняў. Мы імкнёмся, каб людзі жылі

ў міры паміж канфесіямі і вучыліся супрацоўнічаць адзін з адным на карысць агульных каштоўнасцяў.

Наша рэдакцыя не вельмі вялікая. Такія актыўныя аўтары як Вікторыя Чаплева, Дар'я Фаміна дапамагаюць развіваць сайт. Фотографы - Надзея Гацак і Павел Хадзінскі аператары перадаюць рэпартаражы з падзеямі.

Група "Крыніца" валанцёраў арганізуе сустрэчы, імкнецца аўяднасць розных валанцёрскіх груп, ў арганізацыях і канфесіях, якія займаюцца супольнай справай. Вольга Севярынец, адказная за рубрыку "Крынічка", аўядноўвае маладых бацькоў, якія выхоўваюць дзетак і прывіваюць іх з маленствам беларускую мову, рыхтуе да выдання вершава-

ную хрысціянскую азбуку. Наша супольнасць праводзіц шэраг адукацыйных семінараў для супрацоўнікаў рэлігійных канфесійных сайтаў, пра тое, як правільна падаваць матэрыялы, каб яны былі больш чытанымі. Адбыўся шэраг сустрэч у розных гарадах Беларусі, звязаных з валанцёрскай дзейнасцю. За два гады прыйшлі каля 30 сустрэч у абласных гарадах Беларусі, а таксама ў Баранавічах, Бабруйску, Полацку, Пінску. Ёсць матэрыялы, скіраваныя для тых людзей, якія жывуць у Польшчы.

Гутарыла Э. Дзвінская, фота аўтара.

На здымку: рэдактар партала *Krynic.info* Максім Гацак.

Алег Трусаў,

кандыдат гістарычных навук

ПОМНІКІ САКРАЛЬНАГА БЕЛАРУСКАГА ДОЙЛІДСТВА Ў БССР

(Заканчэнне. Пачатак у
папяр. нумары.)

Вярнуць помнікам іх першапачтковое аблічча, прыстасаваць пад сучасныя культурна-асветніцкія ўстановы можа толькі навукова абронтуваная рэстаўрацыя. Сучасныя прынцыпы рэстаўрацыі вымагаюць не толькі ўмацавання і адбудовы помнікаў архітэктуры, але і актыўнага ўключэння іх у архітектурную кампацыю новай забудовы нашых гарадоў і вёсак, прыстасавання да новых культурна-эстэтычных патрэбаў. Калі толькі ўмацаваць ці нават адбудаваць архітэктуры помнік і не вырашыць праблему яго выкарыстання, ён застанецца нерухомым музейным экспанатам. Каб шедэўр дойлідства ці сціплы

прадстаўнік радавой гісторычнай гарадской забудовы паўнакроўна ўвайшоў у наша сённяшнія жыццё, трэба надаць яму новую, сучасную функцыю, якая б не толькі падкрэсліла яго гістарычна-мастацкую каштоўнасць, але і адзначыла, узманила яе, надала ён новае эстэтычнае гучанне.

Такі прынцып атрымаў назыву "рэваларызацыя", што азначае ў ладзеным выпадку адраджэнне згубленай ідэйна-эстэтычнай каштоўнасці. Рэваларызацыя ўключае цэлы комплекс работ па "ажыўленні" помніка: кансервацыю, навуковую рэстаўрацыю і актыўнае архітектурнае прыстасаванне яго да сучасных патрэбаў грамадства. Менавіта прыстасаванне вызначае выбар сродкаў

Спачатку ў ім меркавалася размясціць рэспубліканскі музей гісторыі рэлігіі і атэізму. Але шматлікія экспанаты, уведзеныя ў цудоўны інтэр'ер XVIII ст., маглі засланіць яго мастацкія вартасці. Таму пасля шматлікіх спрэчак было вырашана зрабіць у саборы залу арганнай і камернай музыкі ў адпаведнасці з архітэктурна-археалагічнай экспазіцыяй рэштак будынка XI - XIII стст. Культурны слой таўшчынёй больш за 2 м, што залігаў пад падлогай XVIII ст., быў выняты да ўзроўню падлогі XI ст., а замест верхняй падлогі зроблена своеасаблівая столъ на бельках, пад якой утварыўся падземны музей стараёгітай Сафіі. А каб глядач мог атрымаць большае ўдзеленне пра пачатковыя выгляд помніка, на яго фасадах былі зроблены зандажы, у якіх відаць стараёгію муроўку. У інтэр'ерах адкрыты і замацаваны рэстаўратарамі некалькі фрагменты старога фрэскавага роспісу.

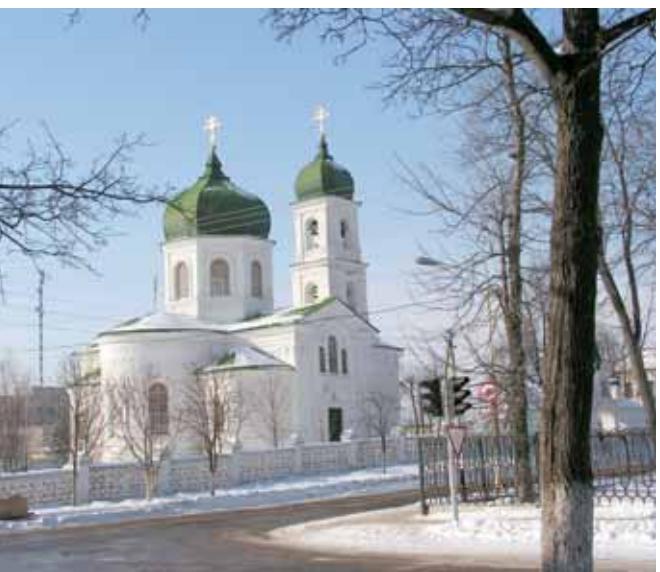
Канцэртная зала, арганічна ўключаная ў інтэр'ер XVIII ст., даваляе лепш адчуць

архітэктуру позніага барока, дзе музика, светло, колер, форма і прастора існуюць у непадзельным адзінстве. Цяпер у будынку Полацкай Сафіі па вялікіх святах адбываюцца праваслаўныя набажэнствы.

Адначасова з адбудовай Сафіі ў Полацку пачалі аднаўляць помнік класіцызму - Богаяўленскую царкву, дзе была адкрыта гарадская мастицкая галерэя, часта тут гучала і класічная музыка. Цяпер будынак вернуты беларускай праваслаўнай царкве.

Побач са славутай Спаса-Праабражэнскай царквой у канцы XIX ст. быў узведзены велізарны гмах праваслаўнага сабора ў псеўдавізантыйскім стылі. Нягледзячы на высокі ўзровень будаўнічай тэхнікі, пабудова ўвабрала ў сябе ўсе адмоўныя рысы архітэктуры гэтага кірунку: эклектычнасць запазычаных формаў, сухую прамалеўку дэталяў, а яшчэ - адсутнасць пачуцця меры, поўную дысгармонію з больш ранейшымі будынкамі манастыра. Але помнік не перастае быць помнікам толькі таму, што ён не адпавядае сённяшніму мастицкаму густу. Пасля рэстаўрацыі ён зноў стаў дзейным храмам.

У 70-80-я гады мінулага стагоддзя беларуская інтэлігенцыя выступіла ў абарону сваёй гістарычнай спадчыны. У выніку гэтага змагання ўдалося захаваць гістарычныя цэнтры Менска, Магілёва, Гародні і іншых гарадоў. Былі створаны ўмовы для падрыхтоўкі сваіх навуковых кадраў.

Адноўленая царква Аляксандра Неўскага ў Мсціславе

Вынікі раскопак і даследванняў помнікаў XIII - XVIII стст., распачатых у канцы 60-х гадоў, надрукаваны ў асноўным у працах Міхаіла Ткачова, Марыяны Малеўскай, Зяніна Пазняка, Ігора Чарняўскага, Алесі Кушнярэвіча і аўтара артыкула. Яны значна дапоўнілі раздзэлы гісторыі архітэктуры Беларусі, прысвечаны фартыфікацыі, гатычнай, рэнесансавай і барокавай архітэктуры.

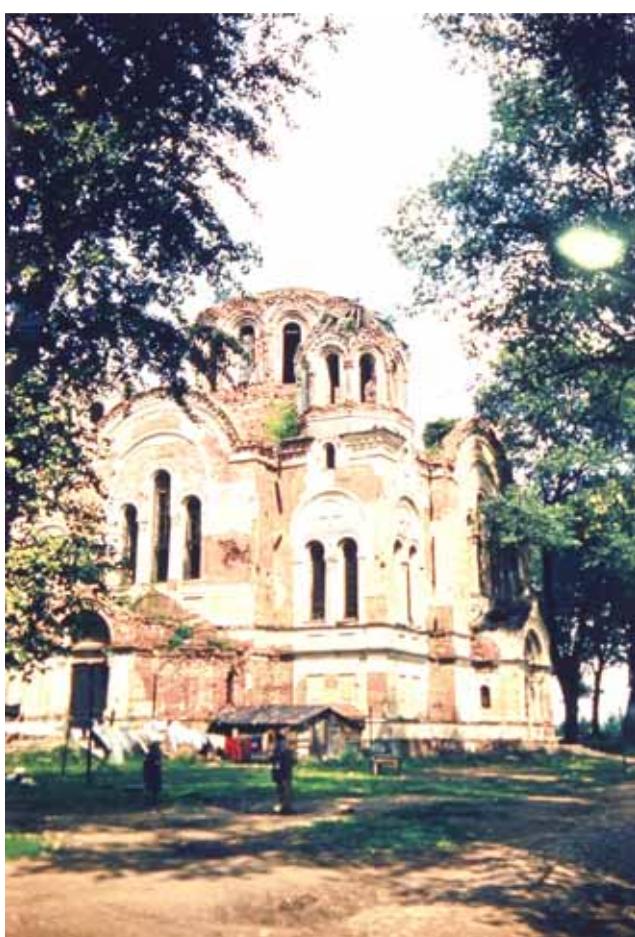
З 1977 г. вывучэнне помнікаў архітэктуры XII - XVIII стст. праводзілі археолагі інстытута "Белспектраектрестаўрацыя". У першую чаргу даследаваліся беларускія замкі (Стары замак у Гародні, Крэўскі, Заслаўскі, Смалянскі, Любчанскі, Гальшанскі), храмы і манастыры (Прачысценская і Каложская цэрквы і былы фарны касцёл Вітаўта ў Гародні, Барысаглебская царква ў Наваградку, Благавешчанская ў Віцебску, Мікольская ў Магілёве, Пінскі езуіцкі калегіум, кляштар францысканцаў у Гальшанах) і грамадскія будынкі (магілёўская, менская, нясвіжская і віцебская ратушы, гандлёвые рады ў Менску, палац Агінскага ў Залессі, мураваная забудова XVII - XVIII стст. у Гародні, Магілёве, Берасці і Мсціславе).

У працэсе абледавання помнікаў была вывучана гісторыя развіцця тэхнікі каменнай муроўкі, эвалюцыя будаўнічых матэрыялаў (цэглы, дахоўкі, плітак падлогі) і архітэктурна-дэкаратыўнай керамікі (фасадныя пліткі і кафля).

Вялікую работу за апошнія 50 гадоў правілі мастацтвазнаўцы і гісторыкі беларускай архітэктуры. Некалькі прац па гісторыі стараёгітнага дэкаратыўнага-ўжытковага мастацтва і архітэктуры надрукаваў Міхаіл Кацар. Пад кірауніцтвам Уладзіміра Чантуры праведзены аблеры помнікаў беларускага дойлідства і абледаваны гістарычныя цэнтры ў цэльм шэршу гарадоў краіны. Ён аўтар некалькіх падручнікаў і манаграфій па гісторыі беларускай архітэктуры.

Адноўленая вежа Люблінскага замка.
Здымак траўня 2016 г.

Праваслаўны сабор 19 ст. у Спаса-Ефрасіннеўскім манастыры ў Полацку

Слабадская царква ў Мсціславе

Адноўленая званіца Пустынскага манастыра,
Мсціслаўскі р-н

(Заканчэн. Пач. у папяр. нумарах.)

* * *

У каго няма Айчыны на зямлі,
Сваю гаротнасць аніколькі
Ён не ўяўляе.

* * *

Дзеци і ўнукі!
Пакайцеся за бацькоў і дзядоў,
Што Радзіму з імпетам збаўдалі.

* * *

Праз абразанне здрады ў душы
Адкрыцца і табе
Твая нябесная Айчына.

* * *

Ніколі не стаць дываном-самалётам
Таму, аб што ногі заўжды
Вышіралі і выціраюць.

* * *

Народжаныя пад Сатурнам
Могучы пазбыцца дыягназу гэтага,
Калі дбаць пра Дух пачнуць.

* * *

Калі не рабіць нічога,
Дык нічога і не будзе;
Змагаймася за Айчыну нашу,
І нас не абыдзе ўтагай неба.

* * *

Толькі праз працу і праз ахвяру
Чакае нас выйце
У нябесную Беларусь.

* * *

Не трызні праз канец шчаслівы,
Трымайся светлага пачатку -
І шчасце цябе знайдзе.

* * *

Калі сёня месца няма ў Беларусі
"Стараўнія Літоўскай Пагоні",
Ведай: яна не знікла.

Яна з неба глядзіць на нас.

* * *

Як сувязь, як напамінак
Аб нашай нябеснай Айчыне
Днём - Сонца і кветкі,
а ноччу - Месяц і зоркі.

* * *

Зямля - не подыум,
Зямля - рэнтген;
І сутнасць кожнага
тут выяўлена будзе.

* * *

Ды згіне баязліва-замшэлае "Я";
Жыве хай
Светлае, смелае "Мы"!

* * *

Даўно б Беларусь адбылася б тут,
Каб з усіх яе гоняў, абсягаў усіх
Рушыў люд да слуцкіх паўстанцаў.

* * *

Беларусы, каб годнасць адчуць
І неба пачуць,
Хопіць адзін аднаго ненавідзець!

* * *

Дарэмна радуецеся! Беларусь жыве!
Дарэмна сябе супакойваєм!
Змагаймася і працуіма!

* * *

Усіх, ёсё і ўся,
Як і заўжды, сягоння
Не запалохвае; папераджае неба.

* * *

А хто і што ўратуе нашы душы,
А хто і што праторыць
у нябесы шлях?!.
Сапраўдныя веды, сапраўдная вера!

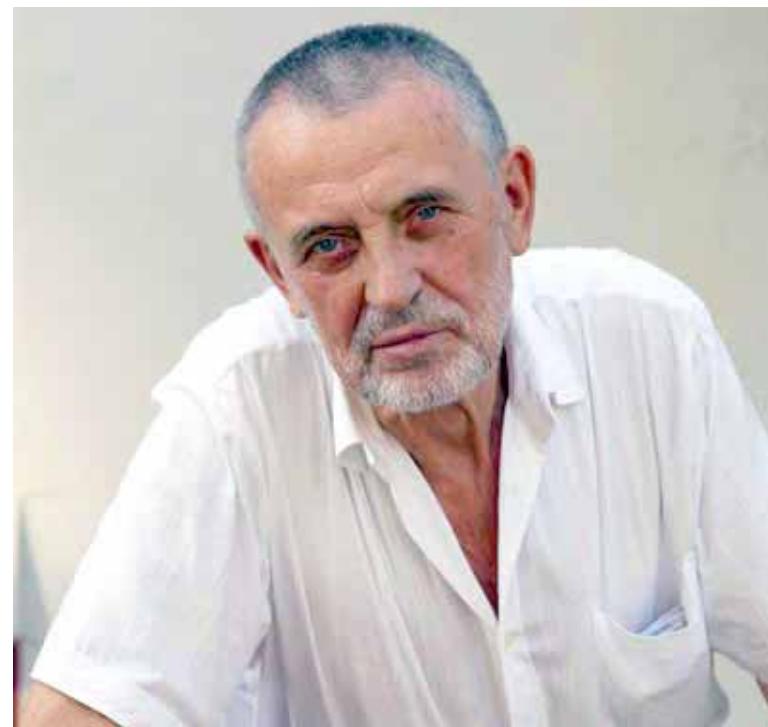
* * *

А што то за веды?
А ў чым тая вера?
У служженні Айчыне і Творцу!

Законы неба не адмяняюцца

(Нябесная Беларусь)

пэма-эсэ

* * *

А душа пачынаеца
Праз любоў да Айчыны,
Да Духу ўзыходжання.

* * *

Розум свеціц і ў цемры,
А ў розуме - вобраз Айчыны
Заўжды.

* * *

Целы маюць магілі ў зямлі,
А душа у Духу -
Бессмротна жыве у нябесах.

* * *

Толькі неба, нябесныя сілы -
Былы наш зямны патэнцыял
Дапамогуць вярнуць да жыцця
Літву-Беларусь.

X. Радзіма і творца - вось жа ў гэтым усё

"Verba volant, scripta manent."
"Словы адлятаюць,
напісаныя застаецца."
(Лацінскае выслоўе.)

* * *

Шкада, не ўсё падуладна людскому
Сэрцу і воку,
І таму пра ўсё не здольны
сказаць і паэт.

* * *

Канешне, кідаць падрокі - лёгка,
Але падрокі мае
Толькі у адрас ворагаў, баязліцца
і зраднікаў Бацькаўшчыны.

* * *

Не пніся, таварыш,
свечку маю задзымуць;
Лепш падбухторышыку -
беларушчыны ворагу

Задам сваім дзымухні ў твар.

* * *

Час напісаць ужо і книгу "Здраднікі",
А не насіца, бы з пісанай торбай,
з тымі,
Хто пакінуў Айчыну
і павялічваў чужыя здабыткі.

* * *

А крытыкам майм -
Зайдзроснікам, недобрачыліцам
Кажу: "Ідзіце псу паршываму
пад хвост!"

* * *

Разумова адсталы
і маральна шкарбаты,
Спачатку памыся
і з носа казлы дастань,
І не лезь са сваёю
паскуднай крытыкай.

* * *

Адзіната пасуе Богу
І таму, хто ўлюблёны
у Айчыну сваю.

* * *

А людзі? Каханне? Бацькі і дзеци?
Культура, мастацтва,
і падобнае іншае?
Радзіма і Творца -
вось жа ў гэтым усё!

* * *

Хто толькі нас не зжываў са свету:
Захад і Усход, Поўдзень і Пойнач,
І падонкі свае?! Але!..

"Купалаў фэст" у Радашковічах

*Мерапрыемства прымеркавана да 100-годдзя вянчання Янкі Купалы
з Уладзіславай Станкевіч*

10 ліпеня 2016 г. магілёўскае ТБМ імя Ф. Скарыны сабрала неялічкую грамаду ў 15 чалавек і на мікраутобусе рушыла ў Радашковічы. Па дарозе мы наведалі некалькі адметных мясцін. Спачатку спыніліся на трасе Марілёў-Менск у гардку Беразіно. Лічыцца, што тут няма чаго паглядзець, але гэта памылковае меркаванне. Справа ў тым, што на самым беразе ракі Беразіна прытуліўся двухпавярховы палацык, які належыў варшаўскім панам Патоцкім. Зараз, на вялікі жаль, будынак знаходзіцца ў занядбаным стане. Але парэшткі парка, краявіды ракі даюць досьць добрае ўяўленне, якая тут калісці была прыгажосць!

Наступны наш прыпынак быў на кальцавой Менска ва ўрочышчы Курапаты. Прайшоўшы на пагорак сярод крыжоў, чытаючы імёны закатаваных, мы намагаліся перанесціца ў тия страшны часы стаўлізму. І нават не ўдаўся ў дакладныя лічбы колькі ж тут закатаваных, мы спрабавалі адказаць на пытанне: а як жа такое ўвогуле магло адбывацца ў нашай краіне з нашым народам?! Да аднаго з помінкаў мы ўсклалі пунцовыя (колеру члавечай крыві) ружы, якія прадбачліва ўзў Алеся Касцюковіч. Аглядзелі шматпакутную лаўку з надпісам: "Беларускаму народу ад амерыканскага народа", якую неаднойчы ламалі вандалы. Уразіў сваёй прыгажосцю і велічнасцю сапраўдны твор мастацтва - кръж, прысвечаны памяці Вацлава Ластоўскага. Многія з удзельнікаў узгадалі сваіх сваякоў, якія пацярпелі ад бальшавіцкай навалы. Но, як кажуць на Беларусі, німа ніводнай сям'і, якую бы не закрунула апошняя вайна. Так няма і ніводнай сям'і, якую бы не закрнула сталінскае беззаконне.

І, нарэшце, мы ў Радашковічах. Адразу накіраваліся да велізарнага касцёла, які велічна пануе над мясцікам. У святыні ўжо распачаліся Купалаўскія чытанні. Затым супрацоўнікамі літаратурнага

музея быў праведзены літаратурны конкурс па творчасці песьніара. І, варта адзначыць, што сярод 12 фіналістаў, чацвёра было з нашай магілёўскай грамады. А пераможцаў у рэшце аказалася двое, і ў тым ліку магілёвец Алеся Касцюковіч, які атрымаў ад арганізатараў каштоўны падарунак - кампакт дыск Алеся Камоцкага! Пасля перапынку на каву-гарбату са смачнымі прысмакамі, усе ўдзельнікі фэсту з задавальненнем паслухалі выдатны канцэрт з удзелам цымбалісткі Таццяны Шумаковай, Алеся Камоцкага, Андрэя Такінданга, барда Арицэма Сітнікава і гурта "Балцкі субстрат". Напрыканцы фэсту нас чакалі скокі. Патанчылі і пагоцалі, здаеща, усе хто хацеў, нават тыя, хто і не ўмей, бо быў праведзены майстар клас, і ахвочыя маглі навучыцца некалькім беларускім народным танцам.

Напрыканцы фэсту ўсе разам у касцёле праспавялі гімн "Магутны Божа", атрымашы дабраславенне ксендза Юрыя Быкава і стылёвую налепкі ад супрацоўнікаў музея з выявай Янкі Купалы. Фэст атрымаўся вельмі цікавы і незвычайны. Але дужа шкада, што нягледзячы на тое, што арганізаторы склалі цікавую праграму, і Менск зусім побач, удзельнікаў ўсё ж такі было малават... Так што наш удзел у фэсце аказаўся вельмі дарэчы.

Далей паехалі вывучаць старожытнае мястэчка Радашковічы. Спачатку заехалі ў мясцовую керамічную краму па сувеніры. А потым накіраваліся да помінка нашаму земляку Ядвігіну Ш. Усклаўшы кветкі і сфатографаваўшыся, накіраваліся да праваслаўнай Ільінскай царквы, пабудаванай у стылі народнага дойлідства. Краявід, які адкрываеца ад царквы нас дужа захапіў, і мы тутака зрабілі агульны фотадздымак. Но мястэчка адсюль адкрывалася, як на далоні. Як кажуць, умелі нашыя прадзеды выбіраць месцы для святыні!

Далей мы пашпацыравалі шукаць легендарную беларускую гімназію. Будынак быўшай гімназіінейкім дзівам захаваўся да нашага часу і месціца побач з аўтавакзалам. Праўда, запытаваўшыся ў некалькіх месціцаў, мы высветлілі, што карэнныя жыхары нічога пра гімназію не ведаюць. І толькі з падказкі ксендза мы дадзеліся, дзе знаходзіцца гэты выбітны будынак. Беларуская гімназія імя Ф. Скарыны была заснавана Таварыствам беларускай школы (ТБШ) па ініцыятыве Аляксандра Уласава і існавала тут ў 1922-28 гадах. Тут

навучаліся і працавалі многія знаныя беларускія дзеячы: ксэндз Ф. Абрантавіч, Ф. Станкевіч, Максім Танк і іншыя. Будынак знаходзіцца яшчэ ў досьць добрым стане. Хаця ўжо некалькі год не выкарystоўваецца, вонкі і дзвёры забыты і зачынены наглуха.

Напрыканцы нашай вандроўкі ў нас была дамова з Ірынай Міхайлаўнай Быкавай, што мы завітаем да яе ў гості. З хваляваннем і цікавасцю мы прыехалі пад вечар на вуліцу Максіма Танка ў Менску. Ірына Міхайлаўна нас сустрэла каля ліфта і запрасіла да сябе ў кватэру. Распытаўшы трошкі пра нас і нашу вандроўку, гаспадыня прапанавала пахадзіць і паглядзець кватэру-музей. А паглядзець сапраўды было чаго. На фатадздымках мы пазнавалі многіх нам добра знаёмых пісьменнікаў і дзеячоў: М. Страньцова, Р. Барадуліна, К. Сіманава, Г. Браўкіна, Я. Глебава, Н. Гілевіча... Спадарыня Ірына нам шмат чаго цікавага распавяла пра Васіля Быкава, вельмі сціпла і кратка пару слоў сказала пра сябе. Адказала на нашыя шматлікія пытанні. Пры гэтым пацікавілася, за каго мы зараз заўзеец падчас чэмпіянату па футболе! Адмовіўшыся ад гарбаты і пачастунку, мы паболей стараліся паглядзець і запытана ў гаспадыні. Але час праляцей непрыкметна, і мы, дамовіўшыся з Іры-

Алег Дзяячкоў.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок,
Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Аляксей Карпенка,
Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч,
Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tmb-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

**Аддзел рамёстваў і традыцыйнай культуры
г. Ліды запрошаны на традыцыйны фэст "Свята мора" ў г. Клайпеду**

3-29 па 31 ліпеня ў Клайпедзе, партовым горадзе Літвы 57-ы раз пройдзе традыцыйны і чаканы фестываль - "Свята мора". Гэта самы вялікі летні фэст будзе праходзіць на працягу трох дзён і трох начэй. Адбудзеца больш за 100 імпрэз рознага характару - цырымоніі, выставы, канцэрты і вулічныя кірмашы. Галоўнай падзеяй фестывалю з'яўляецца парад падрунікаў, у якім бяруць удзел даўнейшыя караблі з усего свету.

У гэтым годзе аддзел рамёстваў і традыцыйнай культуры ДУ "Лідскі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці" ўпершыню атрымаў запрашэнне на ўдзел у фестывалі. Падчас дзясяння фестывалю будуть працаўваць чатыры гандлёвые пляцоўкі, на якіх можна будзе не толькі пазнаёміцца з сувенірнай прадукцыяй аддзела рамёстваў, але і прыняць удзел у майстар-класе па традыцыйных рамёствах. Майстры будуць плюсці беларускія паясы, выразаць выцінанку, вы-

рабляць традыцыйную свістульку, плюсці з саломы, вырабляць ляльку-абярэг. Кожны паназірае за стварэннем вырабаў, ахвотны змогуць паспрабаваць зрабіць ручкі самастойна. Майстры прадставяць прыгожвя тканыя ручнікі і беларускія кашулі з арнаментам.

На вуліцах горада Клайпеды прагучаны беларускія песні ў выкананні салістаў гурта "Талер", супрацоўнікі пакажуць традыцыйныя лялечныя тэатр "Батлейка".

Спадзяёмся, што нашы традыцыі і звычай зацікавяць нашых суседзяў, і гэта будзе спрыяць далейшым адносінам у галіне творчасці і мастацтва.

Nashi kar.

*Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісі не вяртае.*

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісаны да друку 25.07.2016 г. у 17.00. Замова № 1387.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,06 руб., 3 мес.- 3,18 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб зарэгістрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by